DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,

DE

MEDICAMENTIS SAPONACEIS,

QVAM
AUSPICE DEO PROPITIO,
ET
CONSENSU ATQVE AUTHORITATE GRATIOSÆ
FACULTATIS MEDICÆ
IN ACADEMIA FRIDERICIANA BUETZOVIENSI,
PRÆSIDE

DN. GEORG. CHRISTOPH. DETHARDINGIO

FACULT. MED. SENIORE ET DECANO, UT ET SEREN. DUC. REGN.
MEGAPOL. CONSILIARIO AULICO,

PRO GRADU DOCTORIS
SUMMISQVE IN MEDICINA HONORIBUS
ET PRIVILEGIIS

LEGITIME IMPETRANDIS
ANNO MDCCLXXI. DIE FEBR.
PUBLICÆ VENTILATIONI SUBIICIT
RESPONDENS

FRIDERICUS WILHELMUS GRONOW
SVERINENSIS.

BUETZOVII
TYPIS JOANN. GOTTH. FRITZII, SEREN. DVC. AVL.
ET ACADEM. TYPOGR. CIↃIↃCCLXXI.

(P)
61560/P
Ex Bibliotheca Academiae Rostochiensis
Ex Bibliotheca Academiae Rostochiensis
19/13

318899

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

VENERABILI SENI

VIRO

EXPERIENTISSIMO ET DOCTISSIMO

DOMINO

ERNESTO WILHELMO SCHAUMKELL

MEDICINÆ DOCTORI, ET PRACTICO SVERINENSI

PER XL ANNOS FELICISSIMO ET

CELEBERRIMO

UT ET

CIRCULI PHYSICO MEGAPOLENSI

MERITISSIMO

AVUNCULO SUO SINGULARI

AMORIS HONORISQVE CULTU

PROSEQVENDO

VIRIDE SENIUM

ET

QVICQVID PRÆTEREA EST, QVOD VOTIS

PETI DEBEAT

PERPETUUM INCREMENTUM TOTO ANIMO

P R E C A T U R

ATQVE

DISSERTATIONEM HANC INAUGURALEM

IN PUBLICUM ANIMI GRATISSIMI

DOCUMENTUM

EO

QVO DECET, PIETATIS STUDIO

OFFERT

R E S P O N D E N S

FRIDERICUS WILHELMUS GRONOW.

PROOEMIUM.

Inter Problemata Medica jure meritoqve referenda Qvæſtio: an ſimplicia Medicamenta compoſitis præferenda? Si qvando ſcripta veterum Medicorum pervolvimus, tantum non ſemper edocemur, Medicinam penes eosdem fuiſſe Scientiam paucarum herbarum, qvas ſimplici ratione præparatas ægrotis cum euphoria obtulerunt. Creſcente autem ſucceſſive Medicorum numero, crevit ſtudium

nova inveniendi remedia, eademqve pro modulo præconceptæ opinionis & luxuriantis ingenii diverſimode combinandi, ita, ut noſtris temporibus omnem fere exſuperent numerum, qvibus tot libri practici, & Diſpenſatoria abundant. Hæc farrago medicamentorum & exinde ſubortæ formulæ plusqvam ſesqvipedales, tantum abeſt, ut augmento & certitudini praxeos clinicæ multum ponderis addiderint, ut potius credulos atqve minus exercitatos Medicos, cum damno ſubinde irreparabili ægrotorum, in devia ſeduxerint. Singulare ſane eſt argumentum PAULLINI, ex ſimilitudine ductum, qvi in Tractatu de *Theriaca cœleſti Sect. I. C. IV. §. 36.* ad objectionem: ineſſe huic Theriacæ tantam Medicamentorum farraginem, reſpondit: „Omnia talia ingredien-„tia, prævia præparatione, miſtione, atqve im-„primis fermentatione, tam apta elegantiqve „concinnitate diſponi, ut veluti varii toni, ſva-„vesque claves muſicæ in magno organo mu-

„ſico

„ſico (*Wann mann einige Regiſter zuſammen zie-„het*) flexanimam harmoniam efficiant, ita & „varia illa, atqve ſimplicia medicamenta ami-„ce in unum conſpirare.„ Fortasſis Vir hic olim celeberrimus, verius magis, quam magnificentius fuiſſet locutus, ſi partes medicamentorum conſtitutivas, convenienti analyſi, rite exploraſſet, & detegere potuiſſet. Alienum ab inſtituto præſenti, per inductionem plurium exemplorum hujus commatis demonſtrare, potisſimam horum partem ex ſterilibus, æqvipollentibus, imo diverſisſimis & natura ſua inter ſe pugnantibus ingredientibus concinnatam eſſe.

Hoc ſaltem monuiſſe ſufficiat, haud rejicienda qvidem eſſe omnes remediorum in una formula combinationes, qvæ nomine conſtituentium, corrigentium & adjuvantium ſic dictæ baſi additorum venire ſolent, modo ſuperflua evitentur. A remediis namqve tali ratione præparatis ſcopum deſideratum majori

certi-

certitudine obtinebit Medicus, & qvod fieri poteſt per pauca, pluribus indigere haud cenſeo.

Disputationem Inauguralem conſcripturus incidi in haec cogitata, & ex variis objectis huc referendis *Saponem* elegi, tanqvam remedium, ſimplici methodo, ex paucis qvidem partibus conflatum, nihilo tamen ſecius, reſpectu efficaciæ eminentis, & uſus multiplicis inter ſelecta jure referendum. Jam anno 1746. Cel. D. SCHULTZE in Disputatione erudita Halæ habita de *Saponis uſu medico* occupatus fuit in proferendis haud paucis momentis, geneſin ejus & virtutes medicas concernentibus, Spicilegium tamen reliqvit ſucceſſoribus haud adeo exiguum, qvod jam congregare mecum conſtitui. Faxit Deus, ut hic labor ſit fructuoſus, & in rei medicæ incrementum convertatur!

Ex Bibliotheca Academiae Rostochiensis

TRA-

TRACTATIO.

§. I.

Saponis nomine venire maſſam plus minus ſolidam, ex ſubſtantia pingvi, ſebacea vel oleoſa conſtantem, cum Sale alcalino, & nonnunqvam calce viva, certa encheireſi, combinatam, deſcriptione vix indigebit, qvando concreti hujus omnibus notisſimi, & a tot retro ſeculis, variis uſibus deſtinati hiſtoriam & natales, rerum oeconomicarum Scriptores, & inprimis Medici, qvos inter SCHULTZIUM in proœmio nominatum, & NEUMANNUM in *Prælectionibus chemicis* allegaſſe ſufficiat, ſcriptis conſignarunt, atqve qvivis

modum conficiendi ſaponem a ſaponariis, qvinimo paſſim a matribus familias noſtratibus ediſcere poterit.

§. II.

Hoc ſaltem præmonuiſſe e re eſſe duco, qvando in uſus medicos adhibenda ſaponacea, delectum hæc inter eſſe neceſſarium, ne loco ſperati emolumenti, damna ſuſcitentur haud levidenſia, qvæ cautela hodie magis, qvam olim fuit neceſſaria, qvandoqvidem Veteres Medici ſaponem in uſus ſaltem externos receperunt, donec SYLVIUS a vulgo edoctus, & poſt illum WILLISIUS, ROBERTUS BOYLE, aliiqve uſum ejus internum itidem introduxerint.

§. III.

Ex omnibus proinde Saponis ſpeciebus eligendus *Sapo Venetus* & *Hiſpanicus*, in urbe Alone præparatus, ex puritate admixti olei olivarum ceteris præſtans, ſunt, qvi Hiſpanico prærogativam tribuunt, qvi tamen in noſtris officinis raro deprehenditur. Pariter crediderim, Saponem, ad imitationem Veneti, ex oleo olivarum

rum cum Sale alcalino & calce viva concinnatum, prout docuit NEUMANNUS l. c. p. m. 1015. Saponi Veneto genuino parem haud eſſe, qvoniam oleum olivarum in noſtris oris nonnunqvam vetuſtate corruptum, vel ſaltem haud adeo recens deprehenditur, qvæ & cauſa, cur ægroti a ſuppoſititio hoc Sapone Veneto de appetitu depravato, ructibus anotericis, nauſea & diarrhæis fuerint conqueſti. Tuto magis cum effectu commendandus Sapo extemporaneus ex oleo amygdalarum dulcium recenti, & Sale alcalino præparatus, utpote qvi virtutem paregoricam & demulcentem ſpecialem in nonnullis morbis conſpicuam exſerit.

§. IV.

Commemorandæ adhuc veniunt binæ Saponis ſpecies non adeo in uſus medicos, qvam domeſticos, imprimis ad eluenda linteamina receptæ, conſiſtentiæ mollioris & magis ungvinoſæ, Sapo ſcilicet *viridis* & *niger*, nonnullis *melanoſmegma* dictus. Hi in eo conveniunt, qvod ex oleoſa ſubſtantia & Sale alcalino fixo conſtent, atqve ſcopo dicto purgativo promiſcue inſerviant. Diſcrimen, qvos eos intercedit, in eo eſt re-

poſitum, qvod ſub præparatione Saponis nigri utplurimum lixivium ex cineribus qvernis & oleo lini adhibeatur. Qvando autem Lixivio ex cineribus clavellatis præparato, & loco olei lini, oleum cannabinum debita encheireſi additur, color ſaponis exſurgit viridescens, qvi adhuc magis exaltatur, ſi lixivium ex cinere infectorio (*Weidaſche* dicto) conſtet. NEUMANNUS qvidem l. c. p. 1012. refert, Saponem hunc admixtione Succi betarum obtinere colorem virideſcentem, qvod tingendi artificium Saponarii hac de re conſulti plane ignorant. Medici ab his ſaponis ſpeciebus utplurimum abſtinent; vulgus e contra & medicaſtri tam interne, qvam externe easdem adhibere ſolent ad lac in mammis diſſipandum & abigendum, partibus ambuſtis & pernionibus medendum, pediculos ingvinales necandos &c. imo eo usqve procedit horum audacia, ut ad cochlear unum & plures in cereviſia generoſa propinando, menſes, qvinimo, nefando conſilio, fœtum pellere allaborent.

§. V.

Ex recenſitis his Saponis partibus conſtituvis, harun-

harundemqve mutua connexione, non adeo difficile erit determinare, multifarium eidem eſſe effectum; imprimis a reſolutione viſcidiorum corporis humani partium derivandam, ita ut BOERHAVIUS in *Element. Chym. Tom. II. P. I. Proceſſ. 73. p. m. 225.* haud absqve ratione Saponem dixerit eſſe *aperiens, attenuans, reſolvens univerſale in corpore humano - - - Si vacuis viſceribus, bene dilutum, motuqve corporis adjutum, copia ſatis magna, ſed diviſa potatur.* Curioſum ſane eſt experimentum: Si qvando Sapo debita qvantitate in aqva dilutus & fuligine, vulgo *Kien-Ruſſ* tinctus, mediante Siphone anatomico e. g. arteriæ axillari injicitur, cutis brachii non tantum atro colore penitus tingitur, verum & muſculi ejus colorem rubicundum in brunneum & ſpadiceum mutare ſolent; luculentisſimo teſtimonio, ſaponem hunc per ſubtilisſima vaſa cutis capillaria & anguſtisſimos muſculorum mæandros penetraſſe. Si ergo in cadavere frigido, omni motu humorum orbato tale qvid contingit, qvidni idem effectus in corpore vivo, mediante ſangvinis & humorum circulatione foret exſpectandus? Recludit enim Sapo, ut verbis laudati SCHULTZII utar, pingvium cum aqveis non facile conciliabilem texturam, atqve ſe, qva parte ipſemet

pingvis eſt, cum ſimilibus & homogeneis facile conjungit, qvatenus autem ſalem alcalinum, aqveorum commercio idoneum, ſecum affert, ſimul efficit, ut aqva eodem pertingat, qvo Sal illud cum pingvi junctum intravit.

§. VI.

Hiſce prælibatis, de Energia ſaponis ſpeciali, qvam convenienti ratione uſurpatus in corpore humano exſerit, notabiliora licebit in medium proferre momenta. Stet in acie *Cachexia icterica* ex infarctu & obſtructione ductuum hepaticorum & veſiculæ felleæ bilem ad inteſtinum duodenum devehentium ortum trahens, cujus theoriam, tanqvam ſatis notam, & in libris practicis abunde deſcriptam, brevitatis ergo, prætermitto. Ad reſerandos hoſce canales, & viſciditatem humorum, elaborationem & ſecretionem bilis ſufflaminantium reſolvendam, Saponem ceteris deoppilativis & abſtergentibus ſvetis palmam fere præcipere experientia docuit. Iam laudatus SYLVIUS *Prax. Med. L. I. C. 45. §. 75.* refert, ſe ſapone ad drachmam circiter unam in calente lacte diſſoluto, & tantillo Sacchari edulcora-

corato, bis aut ſemel ſaltem de die uſurpato feliciter icterum curaſſe. Methodus hæc ratione circumſtantiarum mutari poterit, ut loco lactis, apozemata, indole ſpecifica reſolutioni humorum inſervientia ſumantur, herbarum itidem lactiferarum ſuccus recenter expreſſus cum Sapone commixtus adhuc magis promptum effectum exſerit. Si ægri delicatuli hanc medicamenti formam ſumere recuſaverint, Sapo in liqvore terræ foliatæ Tartari ſolutus guttatim propinari, vel in pillulas redactus, & cum Gummi Ammoniaco tanqvam adjuvante commixtus exhiberi poterit. Vel me tacente conſtabit, corpus icterici, ante uſum ſaponis, ſi neceſſitas id efflagitaverit, debita methodo præparandum eſſe.

§. VII.

Fortasſis dubio carebit, Saponem in reſolvendis calculis bilariis, vel in veſicula fellea deliteſcentibus, vel ductui cyſtico aut cholidocho firmiter impactis, præſtabilem exſerere poſſe effectum, qvatenus Saponem inter & bilem, reſpectu virtutis pingvia cum aqvoſis combinandi, magna intercedit convenientia. Interim hoc experientiæ ulteriori lubens committo.

§. VIII.

❦ ❦ ❦

§. VIII.

Majori certitudine Saponi vim abſtergentem, & certo reſpectu *Lithontripticam* dicendam, tribuere licet, qvæ ab ejus uſu convenienti, ſub præſentia calculorum renalium obſervatur, qvæqve plurimis ſic dictis lithontripticis antecellit. Horum ſiqvidem potior pars, ſola diureſi adaucta, calculos ſaltem pellere ſolet, a qva excluſione nonnunqvam præcipiti, pro modulo magnitudinis calculorum, ingentia & periculo ſtipata ſymptomata metuenda. Tantum enim abeſt, ut ab iſtius modo remediis geneſis novorum calculorum inhibeatur, ut potius alii, loco priorum adnaſcentes & avulſi cum ſucceſſiva parenchymatis renalis conſumptione ægrotos excrucient. Relatum mihi a Dn. Præſide de femina qvadam, qvæ per triennium ab uſu arcani cujusdam lithontriptici ingentem ſucceſſive calculorum numerum variæ magnitudinis excreverat, nihilo tamen ſecius ſub ſectione poſt mortem inſtituta, in rene ſiniſtro flaccido, qvaſi eroſo & arenulis obſerto, deprehenſus calculus inæqvalis figuræ, coloris albicantis, duritie calculos renales ſuperans, ratione ponderis propemodum ad drachmas tres accedens, qvem vis medicamenti

lithon-

lithontriptici emollire & diſterere haud poterat. Alienum a ſcopo præſenti foret, Hiſtoriam medico-clinicam calculorum renalium, & medendi methodum adumbrare velle, hoc ſaltem adduxiſſe ſufficiat, limoſam & terream calculorum horum materiam, craſſum & fixum oleum aliqvod in ſe continentem, accedente ſale urinæ ſpiſſeſcentem, & duritiem pedetentim majorem adeptam (vid. *Ephem. A. N. C. Tom. I. Obſerv. 104. Schol. p. 249.*) ab uſu Saponis reſolvi, abſtergi, eoqve ipſo minimum præcaveri poſſe, ne tantum incrementum capiat, & ægrotum horrendis ſubinde excruciet moleſtiis. Inter Saponis ſpecies hunc in finem præferendum cenſeo ex oleo Amygdalarum dulcium recenti paratum, utpote qvi, teſte experientia, demulcentem, & ſedativum magis exſerere ſolet effectum, tranſitui calculorum per ureteres faciliori velificantem, cui Decoctum contra calculum Foreſti ſuppetias ferre poteſt.

§. IX.

An parili cum euphoria Sapo ad reſolvendum *Calculum veſicæ* adhiberi poſſit, qvæſtio videtur nondum deciſa. Olim non adeo, qvam hodie, de hoc reme-

dio tanqvam lithontriptico cogitatum, ex qvo ſcilicet tempore Parlamentum Magnæ Britanniæ qvinqvaginta & qvinqve florenorum millibus a *Johanna STEPHENS* medicamentum contra calculum, cujus baſis imprimis Sapo Venetus dicendus, redemit, & publici juris fecit. Deſcriptionem ejus abſolutam, alios Authores inter, ſuppeditavit D. SCHULTZE in Diſputatione *de Lithontriptico nuper in Britannia publici juris facto*, Halæ 1739. habit. ſubjuncto examine omnium partium hujus medicamenti conſtitutivarum. Fama abhinc hujus novi remedii, uti plerumqve contingere ſolet, per totam propemodum Europam divulgata, non defuerunt Medici, periculum cum illo in calculoſis facientes, verum non ubiqve deſiderato cum ſucceſſu. Nonnulli ægrotorum absqve ſonticis moleſtiis perferre continuatum ejus uſum haud potuerunt, ab eo deſiſtere coacti: alii levamentum qvidem, ſed non conſtans exinde experti, tandem cum prioribus, lithotomiæ ſe ſubjecerunt; quidam tolerabiliora ſymptomata obtinuere; pauci ad obitum usqve a cruciatibus calculoſis immunes vixerunt; in nullis autem plena calculi reſolutio fuit obſervata, qvem, ſectione poſt mortem inſtituta, in veſica

adhuc

adhuc delituiſſe, deprehenderunt Medici. Confer. *Anton. de HAEN Rat. Medendi Part. V. C. V. §. 5. & 6. Commerc. Lit. Norimb. Ann. 1740. Hebd. XXI. p. 325. it. Ann. 1743. Hebd. XXX. p. 243. & Hebd. XXXII. p. 253. Comment. de Rebus in Scient. natur. & Medicin. geſtis Vol. VII. P. I. p. 222. & Volum. IX. P. IV. p. 682. D.* VOGELS neue *Mediciniſche* Bibliotheck *Vol. III. P. II. p. 346. MORANDUS in Act. Acad. Reg. Scient. Pariſienſ. 1741. Diſſert. 2. VANDERMONDE Recueill. Periodique d'Obſervations de Medecine* &c. *Menſ. Maj. p. 363.* aliiqve plures.

§. X.

Qvando absqve præconcepta opinione, ſingula hoc novum medicamentum lithontripticum, & methodum illud adhibendi concernentia momenta rite conſiderantur, non adeo difficile erit, efficaciam ejus adeo differentem determinare. Salutaris foret iſtius uſus, qvando alcalinæ & lixivioſæ partes oleoſis junctæ, calculi ſubſtantiæ mucoſo terreſtri ſe inſinuando, eandem diſſolvere, abradere, & qvaſi divellere valent, ita ut ſub forma muci ſabuloſi, vel lamellarum nonnunqvam cum urina excludatur, qvale phoenomenon

autem ſub præſentia calculi veſicæ mollis, friabilis, poroſi & ſabuloſi obſervandum, de qvo BARBETTE in *Chirurgia P. I. C. 76.* narrat, *ſe tam mollem ſæpius inveniſſe calculum, ut etiam vel ſolo cathetere in collo veſicæ conterere potuerit.* Confer. itidem Diſputatio Inaugural. Dn. D. SCHAUMKELL, Avunculi mei omni obſervantia colendi *de Calculo Veſicæ friabili*, ſub moderamine B. DETHARDINGII, Patris Dn. Præſidis, Roſtoch. 1729. habit. His tamen non obſtantibus, raro tota calculi veſicæ campages reſoluta excluditur, niſi plane ex arenulis laxe cohærentibus conſtiterit, qvin non tantum reſtet, ut ita dicam, nucleus ejusdem, ſed & ille a ſedimento urinæ ſe continuo apponente novum iterum obtineat incrementum, qvale qvid obſervamus ſub calculis renalibus in veſicam delapſis, & per urethram non excluſis, utpote qvi ſub mora in veſica, ex continua appoſitione muci urinoſi tartarei, in calculos veſicæ ſubinde mutantur eximiæ magnitudinis, in qvorum meditullio, provide fracta ejus ſubſtantia, adparebit calculus renalis primigenius. Qvod calculum veſicæ glabrum, & duritiem ſiliceam adeptum concernit, talem, me qvidem judice, nunqvam reſolvet medicamentum hoc lithontripticum, ut tandem, ob continu-

os

os intolerabiles dolores, ad exſectionem ejus, tanqvam ad ſacram anchoram fuerit confugiendum, niſi forte thermæ Carolinæ, tanqvam pro hoc ſcopo multo præſtantiores, miſerandum ægrotum ab hoc hoſte liberare posſint. Verum non cuivis conceſſum adire hanc Corinthum.

§. XI.

Ad *reſolvendum ſangvinem congrumatum* in interaneis corporis hærentem, a cauſa qvadam externa violenta imprimis ortum, varia qvidem in uſum vocantur remedia v. g. Butyrum rubrum vel viride potabile, ſperma Ceti, Sangvis hirci, oculi cancrorum &c. omnia tamen hæc virtute ſuperat Arnica vera ſub forma decocti vel infuſi adhibenda, hoc incommodi autem ſecum vehens, qvod ægroti ab ejus potu, utplurimum acerbiſſimos ſentiant cruciatus, in ejulatus abripiantur, & veluti inſani nonnunqvam ungvibus ſuis parietes vel ſtragula rodant & concutiant. Felicem qvidem hoc ſymptoma eventum indicat, qvandoqvidem exinde colligendum, a motu tonico in parte læſa adeo ſenſibili adaucto, ſangvinem reſolutum in vaſa reprimi;

 præ-

da, exempli gratia in aqva pulegii ſolutum propinare, qvale exemplum legi poterit in *Ephem. A. N. C. Volum. I. Obſerv. LXIX.*

§. XIV.

Subſiſto in recenſione plurium virium ab uſu Saponis interno detegendarum, v. g. in Scrophulis, obeſitate nimia, podagra, infarctu lienis, iſchuria renali, & ſic porro,& propero ad ſic dicta contraindicantia. Qvantum enim emolumentum ægroti a provido uſu ſaponis experiantur, tantas noxas poſt ſe trahere poteſt ejus uſus intempeſtivus. Abſtinendum proinde ab eo cenſeo in morbis malignis ex corruptione humorum & ſangvinis putrida ortum trahentibus. Hæc corruptio etenim in reſolutione humorum repoſita eſt, qvam neceſſario augeret indoles ſaponis alcalina. Ex hoc fundamento phthiſici, vel aliis exulcerationibus viſcerum laborantes damnum evidentiſſimum exinde perſentiſcerent, imprimis ſi jam febris lenta vel hectica ſe ſociaverint. Qvod in hæmoptyſi & vomitu cruento ſaponacea non conducant, ex irritatione majori abhinc metuenda concludendum, qvæ profuſiones ſangvinis facile

cile augeri poſſent. Ob hanc irritationem & colliqvationem ſangvinis non magis tutus foret horum uſus ſub mictu cruento, menſibus & hæmorrhoidibus nimiis, & haud imitandum cenſeo exemplum in allegata Diſput. D. SCHULTZII de *Saponis uſu medico* §. 26. p. 22. allegatum de cicurato mictu cruento ab uſu cantharidum orto, licet Cel. Author crediderit, effectum hunc non ſolum ab obtuſis ſpiculis cauſtici cantharidum ſalis eſſe deducendum, verum etiam a virtute generali anodina & antiſpasmodica. Author qvoqve haud forem, ut ſub hæmorrhoidibus mucoſis, & fluore albo mulierum ſapo adhibeatur. In debilitate ventriculi, anorexia & cruditate nidoroſa, ſaponis oleoſa ſubſtantia tonum ventriculi & primarum viarum magis labefactaret, qvæ & ratio, cur calculo veſicæ laborantes a continuato uſu recenſiti medicamenti lithontriptici Anglicani, haud raro male ſe habuerint, & ab eo abſtinere fuerint coacti.

§. XV.

Qvod ad uſum Saponis externum attinet, utpote qvi, priusqvam internus innotuit (§. II.) adeoqve ma-

gis freqvens exſtitit, brevem ſaltem ſubminiſtrabo deſcriptionem. Qvatenus itidem poros cutis intrare potis eſt, & a vaſis reſorbentibus qvaſi imbibitur, eatenus ex indole ſua inſervit discuſſioni humorum viſcidiorum in peripheria corporis ſtagnantium, ſi qvando debita ratione adplicatur. Proſtant hunc in finem in noſtris officinis ſatis notum Emplaſtrum ſic dictum Miraculoſum, & Saponatum Barbette, cujus laudes in Diſpenſatoriis, & libris practicis & chirurgicis abunde deprehendendas repetere animus non eſt. Egregiam itidem opem præſtat Sapo in Spiritu vini, ad conſiſtentiam Ungventi usqve ſolutus, in tumoribus frigidis. e. g. Parotidum, fungo articulorum, duritie hypochondriaca, malo iſchiadico &c. qvando leni presſione parti affectæ illinitur. Qvæ discuſſio a ſapone exſpectanda nonnunqvam admixtione camphoræ augeri poterit. In infantibus, & nonnunqvam in adultis alvum obſtipatam ab illinitione ungventi ſaponati reſerari obſervatum. Qvod Enematibus additus, & in forma ſuppoſitorii applicatus Sapo alvum ſolvat, lippis & tonſoribus notum. Si qvando Sapo in aqva Majoranæ debita proportione ſolutus, ex vola manus naribus attrahitur, gravedinem fortem brevi tollere, & effluxum

mate-

materiæ pituitoſæ cum levamine promovere ſolet. Nec minorem effectum exſerit iſtiusmodi Liqvor auribus injectus, ſub auditus difficultate & ſurditate, ab incuneato cerumine orta, qvatenus a reſoluta, & attenuata picea ceruminis ſubſtantia, aures levi artificio abhinc liberantur. Proſtat hos in uſus in nonnullis officinis Megapoleos ſic dictus *Liqvor catarrhalis externus*, ex Sapone Veneto in aqva nivis ſoluto conſtans, addita Terebinthina & Tinctura benzoes, cui tamen ſimplicem ſolutionem ſaponis in aqva Majoranæ prætulerim. Uſum *cosmeticum* Saponis non morabor, tanqvam ſatis notum, qvippe qvi non tantum ad abluendam cutis immunditiem, verum & a delicatulis ad nitorem cuti conciliandum, & maculas ejus delendas freqventer adhibetur; in qvem finem excogitatæ tot compoſitiones Saponis artificioſæ inter arcana ſubinde relatæ, v. g. *Tinctura* vel *Spiritus Saponis*, cujus paucæ guttulæ aqvæ inſtillatæ & cum ea conqvaſſatæ ſpumas agunt communi ſaponi analogas. Confer. *Acta Vratislavienſ. ann. 1724. Cloſſ. V. Artic. I. p. 652.*

§. XVI.

Ordo jubet, ut nonnullorum Saponis præparato-

rum mentionem injiciam, qvæ ab artis ſpagyricæ cultoribus in forum mediorum introducta deprehendimus. Huc referendus foret *Sapo* ſic dictus *philoſophicus*, ex Tinctura Antimonii cum oleo Juniperino ſaturata, & leni evaporatione ad mollem conſiſtentiam inſpiſſata conſtans, qvem DIPPELIUS in *Disqviſit. de vitæ animalis morbo & medicina p. 94. & 95.* tanqvam ſummum ſedativum in doloribus podagricis, & materiam tartaream reſolvens, interne & externe in uſum vocavit.

Ab hac ſpecie non adeo abludit *Sapo Terebinthinatus* ex Sale Tartari & oleo Terebinthinæ, debita encheireſi, concinnatus, qvam omni dexteritate deſcripſit NEUMANNUS in *Prælect. chem. p. m. 1012.* qvi itidem monet, olea eſſentialia, imprimis aromatica adhuc majorem deſiderare induſtriam, donec ad conſiſtentiam Saponaceam redigi posſint. Verum enim vero, his atqve conſimilibus cum oleis æthereis præparatis ſpeciebus, ſine detrimento carere poteſt ars medica, qvando magis tuta deprehenduntur, augent ſiqvidem motum ſangvinis inteſtinum & progreſſivum, hinc ſub incendio febrili propinatæ, pro modulo morbi, ſpaſticos motus, inflammationes, & hæmorrhagias excitare valent.

In

In nonnullis officinis *oleum Saponis* cum arena, calce viva vel cineribus mixti ex retorta deſtillatum & iterum rectificatum deprehenditur, qvod tanqvam lene ſepticum ad ulcera mundificanda, tophos reſolvendos, odontalgiam a carie dentium ortam, verrucas, aliasqve cutis excreſcentias tollendas commendari ſolet; verum qvia ab oleo ſic dicto philoſophorum parum vel nihil differt, ubivis reperibili, ſupervacua hac deſtillatione ſuperſedere poſſumus.

§. XVII.

Mitto plura hujus commatis præparata, qvorum pertinet *Offa* ſic dicta *Helmontiana*, qvam nonnulli *Saponem chymicum* appellant, vid. *CARTHEUSERI Pharmacolog.* Sect. II. p. 121. *Sapo Tartareus* itidem *Corrector Starckey* dictus e. gr. in Act. Eruditorum Ann. 1703. Menſ. April. p. 185. deſcriptus. *Elixirium Saponis in Act. Berolinenſ.* Decad. III. Volum. I. k. 1. reperibile. *Balſamus vitæ externus* vid. D. LOESEKE Abhandlung der auserleſenſten Artzeney-Mittel p. 544. aliaqve plura, & brevibus *Saponis medicati* adhuc injicienda mentio, cujus accuratam at ſatis laborioſam præparationem exhibet *Pharmacopoea Wirtembergica*, eidemqve, præeunte BOERHAVIO egregias vires antacidas, reſolventes, & diure-

ticas attribuit, qvas tamen Saponem Venetum vel Hiſpanicum purum ſuperare vix crediderim.

§. XVIII.

Clauſulam medicamentorum ſaponaceorum imponant *Sapones improprie tales*, a nonnullis *corpora ſaponanacea* dicta, de qvibus diſtincte egit *Wilh. Henric. BUCHOLTZ* in Diſputatione de *Saponibus qvibusdam mineralibus*, ſub Præſidio Cel. D. FASELII, Jenæ anno 1763. habit. & imprimis occupatus fuit circa methodum, *Saponem Solis, Lunæ, Veneris* & *Martis* mediante hepate ſulphuris præparandi, cui ſubjungit *Saponem ſulphuris aurati antimonii* & *Saponem mercurialem*, & horum præparatorum, pro modulo admixti mineralis, virtutes egregias aperitivas, reſolventes, anthelminticas, diureticas, hydragogas, emmenagogas &c. prædicat.

§. XIX.

Saponum improprie talium catalogum augent ex regno animali, ſaliva, liqvor gaſtricus, ſuccus pancreaticus, & bilis hepatica, qvorum beneficio partes alimentorum pingves cum aqveis commixtæ in liqvorem

albi-

albicantem, chyli nomine venientem commutantur, imprimis eminet vitellus ovorum, atqve bilis cyſtica, tanqvam omnibus nota evporiſta, natura diverſos hos liqvores in homogeneam maſſam convertentia, qvæ & ratio, cur vitellus ovorum in vehiculo aqveo diſcontinuatus, ictericis qvotidie ſemel vel bis exhibitus, morbum hunc, inſtar ſaponis ſupra laudati, brevi tollere qveat. Ex regno vegetabili commemorandi flores Chamomillæ vulgaris, Meliloti & Sambuci, præſertim Saponaria, ejusqve radix, utpote qvæ ex indole cum Sapone coincidente hoc nomen obtinuit, & pro ſcopo abſtergente, incidente, & reſolvente Sarſaparillæ radici jure præferenda. Ex regno minerali præter ſupra memoratos ſapones metallicos, terræ pingves alcalinæ, ſaponariæ a nonnullis dictæ, fontes nonnulli ſoterii &c. in medium proferri poſſent. Sed eſt, ut hiſce filum abrumpam & Diſſertationi faciam

F I N E M.

Corollaria.

1.

Aurea eſt Regula HOFFMANNI: Fuge Medicos & Medicamenta.

2.

Diæta præſtat Pharmaciæ.

3.

Male qvidem, ſed iniqve audit PARACELSUS, qvi ſe varia a plebe didiciſſe confeſſus eſt.

4.

Vitia Medicorum raro terra tegit.

5.

Medicaſtri, æqve minus ac Zizania e ſegete, funditus e Republica ſunt delendi.

6.

Medicamenta in venena, & venena in medicamenta mutari poſſunt.

7.

Plurimi hominum morte violenta pereunt.

8.

Cauſam mortis naturalis phyſicam detegere velle, difficile ſatis eſt.

9.

Objectum Medici clinici eſt totus homo, & qvoad corpus, & qvoad animam.

10.

Haud pauci literati curatu ſunt difficiliores non literatis.